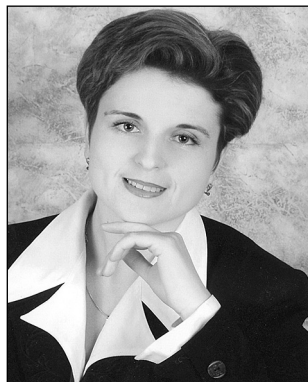

Розвиток обдарованості вихованців позашкільного закладу освіти: умови, програма та моніторинг творчої самореалізації

Наталія ЧЕРНЕЦЬКА,

завідувач художньо-естетичного відділу,
керівник гуртка Центру позашкільної освіти,

Вікторія ПОПЛАВСЬКА,

завідувач відділу організаційно-масової роботи,
старший учитель

У сучасних умовах розвитку суспільства, коли кожна людина намагається бути конкурентоспроможною на ринку праці, лише творчий підхід до будь-якої справи допоможе їй посісти гідне місце у житті. Позашкільні навчальні заклади покликані забезпечити пошук, розвиток та підтримку здібних, обдарованих і талановитих дітей, створити умови для їхнього творчого, інтелектуального, духовного й фізичного розвитку, задовольнити потреби вихованців у професійному самовизначенні і творчій самореалізації. Виконання цих завдань допоможе кожній дитині досягти життєвого успіху.

Центр позашкільної освіти є тією ланкою у структурі Броварського навчально-виховного об'єднання, де повною мірою реалізується політика держави щодо розвитку та підтримки творчо обдарованої молоді, надаються можливості кожній дитині відповідно до її нахилів та здібностей виявити свою обдарованість, талант, а, можливо, і геніальність.

У сучасній педагогіці та психології розрізняють поняття «здібності», «обдарованість», «талант» та «геніальність». Здібності розуміються як індивідуально-психологічні особливості, що є суб'єктивними передумовами успішного виконання певного різновиду діяльності. Вони не зводяться до наявності в індивіда знань, умінь і навичок, а виявляються у швидкості, глибині та міцності оволодіння засобами і прийомами діяльності. Основою для розвитку здібностей є ті природні задатки, з якими дитина з'являється на світ, та нахили, тобто вибірково спрямованість індивіда на певну діяльність, що спонукає нею займатися. Загальними є здібності

до навчання, праці, загальні розумові здібності людини. Спеціальні здібності розуміють як здібності, що виразно виявляються в окремих спеціальних галузях діяльності (наприклад, сценічній, музичній, спортивній тощо) [1].

Обдарованість є своєрідним поєднанням здібностей, від яких залежить можливість досягнення певного рівня успіху у виконанні будь-якої діяльності. Обдарованість – це природний дар, який людина одержує, щось спадково зумовлене [там само]. Талант – це високий рівень розвитку спеціальних здібностей, сукупність таких здібностей, що дають змогу одержати продукт діяльності, який вирізняється новизною, високим рівнем досконалості і суспільною значущістю. Для талановитих людей характерною є потреба в занятті певним видом діяльності, яка часом виявляється у пристрасі до обраної справи [там само]. Геніальність – вищий рівень творчих виявів особистості, що втілюється у творчості, історично значущій для життя суспільства [там само].

Поняття обдарованість як сукупність певних здібностей розглядали Н.С. Лейтес, Б.М. Теплов, В.С. Юркевич, Б.С. Алякринський, Л.А. Венгер, В.Панов, С.У. Гончаренко, А.М. Матюшкін.

Популярною сьогодні є концепція обдарованості Дж. Рензулі, згідно якої обдарованість є поєднанням трьох характеристик: інтелектуальних здібностей, креативності та наполегливості, з урахуванням ерудиції і сприятливого навколишнього середовища. Отже, до категорії обдарованих осіб, успішних хоча б із одного з параметрів, може належати кожна дитина. Цю ідею підхопило багато зарубіжних учених, зокрема і Г.Гарднер, К.Хеллер [2].

Відповідно до концепції обдарованості як загальної психологічної передумови творчого розвитку О.М. Матюшкін виділяє такі структурні компоненти обдарованості: домінуюча роль внутрішньої мотивації, дослідницька творча

активність, можливість досягнення оригінальних рішень, можливість прогнозування результатів, здатність до створення ідеальних еталонів [3].

Творчість – це діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Вона передбачає наявність в особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною та оригінальністю, унікальністю.

Центр позашкільної освіти Броварського навчально-виховного об'єднання став справжньою Школою життєвого успіху для учнів 1–11-х класів. З метою всебічного розвитку здібностей і нахилів дітей та учнівської молоді, відповідно до їхніх бажань організовано роботу трьох творчих об'єднань і 35 гуртків, у яких улюбленою справою займаються понад 1340 вихованців.

Основним завданням у роботі Центру позашкільної освіти є не лише організація вільного часу, надання дітям можливості для розвитку їхніх здібностей і талантів, задоволення інтересів, духовних запитів і потреб, а й створення необхідних умов для примноження творчого потенціалу, формування національної самосвідомості, високої пізнавальної культури, розвитку розумових і фізичних здібностей.

З цією метою в закладі організовано розвинути мережу гурткової роботи, психолого-педагогічний супровід особистості, систему виховних та організаційно-масових заходів, що забезпечено міцною матеріально-технічною базою та відповідним програмно-методичним забезпеченням. Крім основного приміщення, за сприяння міської влади в різних районах міста відкрито три філії, що дало змогу долучити до занять понад 450 дітей. Роботу гуртків організовано як безпосередньо у Центрі позашкільної освіти, так і на базі загальноосвітніх навчальних закладів міста. В Центрі функціонують добре обладнані навчальні кабінети, майстерні, хореографічні та актові зали. Потужна матеріально-технічна база і наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів, серед яких шість педагогів мають почесне звання «Відмінник освіти України», два – звання «учитель-методист», два – «керівник гуртка-методист», 32 – відомчі нагороди, дають змогу проводити навчальні заняття та різноманітні масові заходи на високому науково-методичному рівні.

З метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу, впровадження активних методів навчання педагоги широко застосовують інтерактивні, проектні та інформаційно-комунікаційні технології навчання, що здійснюється за допомогою 9 мультимедійних комплексів та 49 комп'ютерів, які під'єднані до мережі Інтернет. Підвищити професійну компетентність та оволодіти проектними технологіями 14 педагогів Центру позашкільної освіти мали змогу завдяки підготовці за програмою «Intel® Навчання для майбутнього».

Педагогічні працівники докладають багато зусиль для того, щоб атмосфера закладу сприяла створенню ситуації успіху. В кабінетах, де

проходять заняття гуртків, оформлено постійно діючі виставки творчих здобутків та досягнень найталановитіших вихованців. У музеї історії Броварського навчально-виховного об'єднання зібрано кращі роботи дитячої творчості. Фотоматеріали відображають найяскравіші події, що відбувалися в закладі. Цього року експозиція поповнилася новими експонатами, найцінніший серед яких – прапор України з автографами та побажаннями мирного неба від захисників Батьківщини, доставлений із зони АТО.

Система роботи з обдарованими дітьми Центру позашкільної освіти охоплює три основних блоки, логічно пов'язаних між собою: психологічне й науково-методичне забезпечення роботи з обдарованими вихованцями, педагогічний моніторинг обдарованих дітей, створення умов для творчої самореалізації обдарованих вихованців.

Психологічне і науково-методичне забезпечення роботи з обдарованими вихованцями ґрунтується на роботі практичного психолога Центру позашкільної освіти й співпраці працівників науково-методичного відділу з керівниками гуртків. Вона передбачає вивчення науково-теоретичних положень, спеціальних методик щодо виявлення, розвитку й підтримки обдарованих вихованців, забезпечення в навчально-виховному процесі психофізіологічної стійкості, профілактики розумових та емоційних перевантажень, стресів, створення комфортних умов для обдарованих вихованців, постійне поповнення інформаційного банку щодо роботи з цією категорією дітей.

Творча особистість певною мірою постійно змагається сама з собою, прагнучи перевершити свої попередні досягнення, піднятися на вищий рівень, вирішити проблему по-іншому, в оригінальніший і незвичніший спосіб. Так реалізується основна соціальна потреба людини – потреба в успіху [4].

Своєчасно і об'єктивно зібрана інформація про особистісні досягнення вихованця – додатковий стимул до розвитку і самовдосконалення. Система педагогічного моніторингу охоплює впровадження методик, що сприяють розвитку творчо обдарованих дітей, спрямованих на облік творчих досягнень вихованця, випускників гуртків та студій Центру позашкільної освіти, які продовжили навчання в середніх спеціальних і вищих навчальних закладах за напрямками позашкільної освіти, створення інформаційного портфоліо «Творча особистість», ведення індивідуальних карток обдарованих дітей. Портфоліо «Творча особистість» наочно дає уявлення про процес розвитку обдарованої дитини. Воно відображає здобутки й додає вихованцям Центру позашкільної освіти впевненості і задоволення собою. За ним можна проаналізувати, на якому етапі розвитку перебуває творча особистість. За підсумками кожного навчального року складаються рейтингові таблиці, в яких зводяться дані про результативність участі вихованців у різноманітних творчих конкурсах.

З метою формування практичних умінь і навичок, розвитку творчих здібностей у Центрі позашкільної освіти працюють гуртки художньо-естетичного, науково-технічного, військово-патріотичного, гуманітарного, фізкультурно-спортивного, дослідно-експериментального напрямів позашкільної освіти. Багато років успішно працюють гуртки образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, хореографії, англійської мови, манікюрної справи, кулінарії, операторів комп'ютерного набору, комп'ютерного діловодства, оздоровчого футболу, секції історії, світової літератури, хімії, літературний гурток «Дивослово». Вихованці вокальних гуртків «Струмочок», «Успіх», «Альфа-експрес» вперше отримали нагороди (дипломи I, II, III ступенів та Гран-прі) на Всеукраїнському дитячому конкурсі-фестивалі «Твій Олімп». Гурток «Школа лідерів», вихованцями якого є члени Ради дітей та учнівської молоді міста, креативно проводить різноманітні акції, просвітницькі заходи, впроваджує соціально значущі проекти «Моя родина – моя фортеця», «Україна – наш дім», «Щасливе дитинство».

Особливих успіхів у становленні обдарованої особистості досягли творчі колективи, відзначені почесними званнями. Серед них – Народна хореографічна майстерня «Мальва», Зразкове творче об'єднання декоративно-ужиткового напрямку «Дивосвіт», Клуб військово-історичної мініатюри «Десна» (Володар Бронзового кубка обласного рейтингу успішності у системі позашкільної освіти Київщини «Лідер позашкільної освіти першого десятиліття XXI століття»).

Наявність гуртків різних напрямів надає можливість дітям відповідно до інтересів і уподобань випробувати себе в різних сферах діяльності та водночас отримати уявлення про світ професій. Отримані у гуртках образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва знання й набуті навички стануть у нагоді майбутнім дизайнерам; у гуртках історико-технічного стендового моделювання – інженерам, конструкторам; хореографії та вокалу – представникам мистецьких професій; у «Школі лідерів» (учнівське самоврядування) – майбутнім педагогам, соціальним працівникам, державним службовцям, менеджерам.

Розвиток здібностей дітей у Центрі позашкільної освіти Броварського навчально-виховного об'єднання визначається умовами виховання та навчання, тим освітнім середовищем, що створюється у навчальному закладі. Провести дитину тернистим шляхом від підтримки її нахилів та виявлення здібностей до висот досягнення майстерності в обраній справі, виховати творчу, обдаровану дитину – завдання кожного педагога закладу. Їх щоденні зусилля спрямовані на оптимізацію навчально-виховного процесу та оновлення його змісту.

Прикладом цього є впровадження авторської (експериментальної) програми гуртка «Майстерня подарунків» (автор – Н.В. Чернецька, завідувач художньо-естетичного відділу). Реалізація навчальної

програми «Майстерня подарунків» дає можливість кожній дитині реалізувати себе в різних галузях мистецької діяльності, визначитися з вибором майбутньої професії. Зміст програми охоплює такі види творчої діяльності: робота з папером і картоном, петриківський розпис, ліплення з солоного тіста, глини, пластика, аплікація соломкою, писанкарство, малюнок на склі, бісероплетіння, вишивка хрестиком, стрічками.

Навчально-виховний процес планується на основі компетентнісного підходу і передбачає формування компетентностей у різних сферах: *пізнавальній* (оволодіння знаннями і поняттями щодо образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, української народної творчості, промислів і ремесел, сучасних тенденцій розвитку декоративно-ужиткового мистецтва, професій, пов'язаних із прикладною діяльністю, навколишнього економічного середовища); *практичній* (формування практичних умінь і навичок з образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва; залучення дітей до створення художніх виробів; розвиток умінь застосовувати отримані знання на практиці та виховання свідомого розуміння ролі праці як важливої умови життя); *творчій* (набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток художніх здібностей, уяви, фантазії, здатності виявляти творчу ініціативу; розвиток виконавської майстерності, вирішення творчих завдань, формування стійкого інтересу до художньої творчості, системного мислення, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні); *соціальній* (розвиток естетичної культури, моральних якостей, громадянської позиції; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери – самостійності, наполегливості, працелюбства, доброзичливості).

Особливостями програми є проведення профорієнтаційної роботи (міні-лекції про зміст професії, малюнкові методики, ігри, зустрічі з представниками різних професій, створення «Професійного портфоліо» та «Дерева сімейних професій» тощо); ознайомлення з елементами економічної грамотності (введення в структуру занять елементарних економічних понять (економіка, потреби, ресурси, поділ праці, професії, заробітна плата, ціна, реклама, подарунок, собівартість, гроші, банк тощо)) та їх застосування в процесі виконання практичної частини занять (створення реклами, розрахунок собівартості, оплата праці, економне використання матеріалів під час практичної частини заняття). З метою збереження фізичного і психічного здоров'я вихованців до структури занять включено психогімнастику та проведення оздоровчих профілактичних вправ.

У результаті освітньої діяльності Центру позашкільної освіти Броварського навчально-виховного об'єднання вихованці гуртків та творчих об'єднань досягають неабияких успіхів. Визнання та презентація творчих здобутків дітей є важливим аспектом системи роботи з обдарованими дітьми.

Саме з цією метою у міському культурному центрі «Прометей», краєзнавчому музеї, на Майдані Свободи, в парку «Перемога» Центр позашкільної освіти проводить добре відомі в освітянському та культурному просторі міста шоу-програми для старшокласників, благодійні і звітні концертні програми, виставки дитячої (художньо-естетичної та науково-технічної) творчості. За повного аншлагу відбуваються концертні програми Народної хореографічної майстерні «Мальва», вихованці якої демонструють оригінальні танцювальні постановки та вражаючий рівень виконавської майстерності. Експозицію виставки-презентації творчих робіт вихованців Центру позашкільної освіти Броварського навчально-виховного об'єднання «Всі ми діти єдиної країни», розташовану в краєзнавчому музеї, мають змогу оглянути всі бажаючі мешканці міста Бровари та його гості.

Щороку серед вихованців Центру позашкільної освіти БНВО є переможці та лауреати конкурсів дитячої творчості з хореографії, вокалу, образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та науково-технічної творчості, таких як: «Наш пошук і творчість тобі, Україно!», «Арт-факторія», «МікроМодель», «Космічні фантазії», «Український сувенір», «Калиновий дзвін», «Знай і люби свій рідний край», «Об'єднаймося ж, брати мої!», «Скарби рідного краю», «Різдвяні канікули у Львові», «Квітка на камені», «Самоцвіти», «Соняшник», «Планета мистецтв».

Наприкінці кожного навчального року кращих вихованців, їхніх батьків та педагогів відзначають на заключному святі обдарованих дітей «Під вітрилами творчості», на міському святі «Творча особистість». Метою таких звітних заходів є презентація творчих здобутків вихованців, підвищення соціального статусу шляхом пропагування досягнень.

Заклад став стартовим майданчиком для багатьох талановитих, допитливих, завзятих у своєму самовизначенні і творчому пошуку дітей. Саме їх кличе Центр позашкільної освіти Броварського навчально-виховного об'єднання до захоплюючого світу знань, звершень, навчає знаходити нові рішення, діяти в нестандартних умовах, активізувати творчі здібності, реалізувати власний творчий потенціал.

Література

1. *Загальна психологія: підручник* / [О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін.]. – К.: Каравела, 2009. – 464 с.
2. *Глинянюк Н.В.* Сучасні підходи до діагностики та розвитку обдарованості дітей / Н.В. Глинянюк. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://biblos.ioid.gov.ua>
3. *Матюшкин А.М.* Концепція творчеської одаренності / А.М. Матюшкин // *Вопросы психологии*. – 1989. – №6. – С. 29–33.
4. *Гарькавец Я.І.* Портфоліо як засіб розвитку творчої особистості / Я.І. Гарькавец. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/19771

Анотації

Наталія ЧЕРНЕЦЬКА, Вікторія ПОПЛАВСЬКА
Розвиток обдарованості вихованців позашкільного закладу освіти: умови, програма та моніторинг творчої самореалізації

У статті висвітлено основні питання змісту й організації роботи з обдарованими вихованцями в позашкільному навчальному закладі. Запропоновано досвід роботи щодо створення у ПНЗ цілісної системи пошуку, відбору та розвитку обдарованих дітей. Розглянуто умови їх творчої самореалізації.

Ключові слова: обдарованість, творчість, здібності, самореалізація, позашкільна освіта.

Наталья ЧЕРНЕЦКАЯ, Виктория ПОПЛАВСКАЯ
Развитие одарённости воспитанников внешкольного образовательного заведения: условия, программа и мониторинг творческой самореализации

В статье освещены основные вопросы содержания и организации работы с одарёнными воспитанниками во внешкольном учебном заведении. Предложен опыт работы по созданию во внешкольном учебном заведении целостной системы поиска, отбора и развития одарённых детей. Рассмотрены условия их творческой самореализации.

Ключевые слова: одарённость, творчество, способности, самореализация, внешкольное образование.

Nataliya CHERNETSKA, Viktoriya POPLAVSKA
The development of giftedness students after-school educational institution, provided the program and monitoring of self-actualization

Basic issues about content and organization of work with gifted pupils in out-of-school educational institution are illustrated in this article. The experience of creation in out-of-school educational institutions the integral system of searching, selection and development of gifted children has been suggested. The conditions for their creative self-actualization were clarified.

Keywords: gifts, creative work, capability, self-actualization, out of school education.